

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 48 (1–2016)

Політичні науки

Юридичні науки

Економічні науки

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2016

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Курко М. Н., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф.,
Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф.,
Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М.,
д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф.,
д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М.,
д-р іст. наук, Мелков Ю. О., д-р філос.
наук, доц., Піляєв І. С., д-р політ. наук,
Попов В. Ж., д-р іст. наук, проф., Сур-
мін Ю. П., д-р соціол. наук, проф., Хиж-
няк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В.,
д-р політ. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф.,
Ануфрієв М. І., д-р юрид. наук, проф., Бан-
дурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Бо-
родін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Гарку-
ша В. С., канд. юрид. наук, доцент, Дем-
ченко С. Ф., д-р юрид. наук, Джунь В. В.,
д-р юрид. наук, проф., Ковальська В. В.,
д-р юрид. наук, ст. наук. співр., Корнієн-

ко М. І., канд. юрид. наук, проф., Курко М. Н., д-р
юрид. наук, проф., Мартиненко О. А., д-р юрид.
наук, проф., Муравйов К. В., канд. юрид. наук,
доц., Недюха М. П., д-р філос. наук, проф.,
Подоляка А. М., д-р юрид. наук, проф.,
Романенко Є. О., д-р наук з держ. упр., доц.,
Темченко В. І., канд. юрид. наук, доц., Христин-
ченко Н. П., канд. юрид. наук, Юлдашев О. Х.,
д-р юрид. наук, проф., Ярмиш О. Н., д-р юрид.
наук, проф.

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І.,
д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон.
наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф.,
Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівський О. І.,
д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук,
проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф.,
Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р
біол. наук, проф., Сафонова В. Є., д-р екон. наук,
Хачатрян Г. Е., д-р екон. наук.

*Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 1 від 27.01.2016 р.)*

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: М. Н. Курко (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001 —
Вип. 48 (1–2016). Політичні, юридичні, економічні науки. — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”,
2016. — 190 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами роз-
витку політології, права і економіки.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

*Збірник “Наукові праці МАУП” за наказом Міністерства освіти і науки України від 09.03.16 № 241 визнано
як фахове видання з політичних наук (дата включення 26.05.10), юридичних наук (дата включення 31.05.11)
і економічних наук (дата включення 21.11.13).*

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	5	ЮРИДИЧНІ НАУКИ	61
Гула Р. В. К. В. Родзаєвський. Метаморфози “руського фашизма”	5	Янчук А. О., Карпова К. В., Пригунов П. Я. Концептуальні підходи до формування сучасного нормативно-правового забезпечення діяльності підрозділів безпеки суб’єктів господарської діяльності	61
Дахно І. І. Гуантанамо і Крим: проекція кубинського досвіду	12	Александров Ю. В. Щодо доцільності введення інституту евтаназії в сучасних умовах	72
Недюха М. П. Державотворчий потенціал української національної ідеї “Україна — демократична країна рівних можливостей”	19	Ковальчук А. Ю. Місце Ради національної безпеки і оборони України у механізмі забезпечення національної безпеки	78
Бондар Ю. В. Аристотель і Олександр Великий: трансформація владою	26	Вечурко С. О. Колізійні питання співвідношення прав та обов’язків працівника і роботодавця за новим трудовим законодавством: досвід ЄС	83
Гольцов А. Г. Геополітичний проект нового союзу в Балто-Чорноморському регіоні, перспективи для України	35	Шашкова-Журавель І. О. Деякі аспекти міжнародно-правової системи захисту трудових відносин сільськогосподарських працівників	89
Гримська М. І. Крайні праві політичні партії в сучасній Німеччині: стан та перспективи розвитку (на прикладі партії “Республіканці”)	43	Живицький В. А. Правова інституціоналізація Державної фіскальної служби України: пріоритети реформування.....	95
Лебеденко С. Б. Зовнішня політика як соціальний феномен	50	Ничипоренко О. В. Теоретико-правові концепти захисту прав і законних інтересів.....	102
Тетерук А. А. Історичні аспекти виникнення добровольчих військових формувань в Україні та сучасні добровольчі військові формування.....	54	Терещенков А. М. Трудова міграція в країнах – членах ЄС: міжнародно-правові аспекти.....	110
Демченко Д. А. Теоретико-методологічні засади дослідження інформаційних війн як найпоширенішого засобу ідеологічного протиборства у ХХІ столітті	58	Федченко О. С. Зміна системи роботи у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху Національною поліцією України у порівнянні з діяльністю Державної автомобільної інспекції	116

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	120	Бовш Л. А.	
Захожай В. Б., Бурсов Р. В.		<i>Маркетинговий потенціал розвитку туристичного бізнесу в умовах європейської інтеграції</i>	166
<i>Методичні положення щодо оцінювання ефективності діяльності промислових підприємств як передумов економічного стимулювання їх технологічного оновлення</i>	120	Мариніна С. В.	
Захожай В. Б., Бурсов Р. В., Захожай К. В.		<i>Становлення інституціональних засад регуляторної політики зовнішньоекономічної діяльності України</i>	172
<i>Оцінювання структурної трансформації діяльності підприємств машинобудування як передумови обґрунтування пропозицій щодо економічного стимулювання їх технологічного оновлення</i>	129	Пророченко Є. В.	
Захожай В. Б., Казак О. О.		<i>Проблеми конкурентоспроможності вітчизняних підприємств у контексті зони вільної торгівлі між Україною та ЄС</i>	178
<i>Моделювання управління інвестиційною діяльністю машинобудівних підприємств на базі виробничих функцій</i>	137	Башлаєв А. П.	
Сафонова В. Є.		<i>Державна інвестиційна політика як невід'ємна складова економічної політики</i>	182
<i>Концепція ефективного державного фінансування вищої освіти</i>	148	ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	185

УДК 65.01

А. О. ЯНЧУК

К. В. КАРПОВА

П. Я. ПРИГУНОВ

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наукові праці МАУП, 2016, вип. 48(1), с. 61–71

Досліджуються проблеми формування нормативно-правового забезпечення діяльності підрозділів безпеки на вітчизняних підприємствах. На підставі визначених функцій та завдань, що покладені на підрозділ безпеки, визначаються основні напрями діяльності, запропоновано авторське бачення щодо формування нормативно-правового забезпечення. На основі проведених досліджень визначаються шляхи формування основ законодавчого забезпечення діяльності підрозділів безпеки суб'єктів господарської діяльності в Україні.

У сучасних умовах розв'язання проблеми правового забезпечення діяльності підрозділів безпеки вітчизняних підприємств набуває особливої гостроти. Це пов'язано як з об'єктивними, так і суб'єктивними факторами негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на вітчизняні підприємства, специфікою та особливостями діяльності самого підрозділу безпеки та відсутністю дієвого нормативно-правового забезпечення їхньої діяльності.

Специфіка і зміст діяльності підрозділів безпеки суб'єктів господарської діяльності

вимагають утворення та впровадження відповідного науково-методичного, нормативно-правового та організаційно-кадрового забезпечення [1, 251]. Діяльність підрозділів безпеки безпосередньо впливає на економічний стан підприємств, формує та забезпечує умови для їхнього сталого розвитку, водночас діяльність підрозділу безпеки може стати реальною загрозою діяльності та існуванню підприємств. Це пов'язано насамперед із можливостями порушення чинного законодавства з боку працівників підрозділів безпеки до персоналу підприємств, клієнтів, представників

контролюючих органів, інших осіб. Тобто діяльність працівників підрозділу безпеки потребує правового врегулювання, визначення законодавчих засад для їх функціонування, визначення правового статусу, правового регулювання їх створення, організації та діяльності, а також розмежування із суб'єктами господарювання, які здійснюють ліцензійну охоронну і детективну діяльність на користь третіх осіб.

Проблеми організації та діяльності підрозділів безпеки, їх організаційно-правового забезпечення досліджувалися багатьма вітчизняними вченими – науковцями у різних галузях наук. Зокрема, в економічних науках слід відзначити наукові праці Л. Гнилицької [2], О. Кириченка [3], А. Козаченко [4], О. Ляшенко [5], Т. Момот [6], В. Франчука [7], С. Шкарлета [8] тощо.

Актуальність наукових досліджень в економічній галузі знань обумовлена тим, що, відповідно до паспорту наукової спеціальності 21.04.02 – “економічна безпека суб'єктів господарської діяльності”, до пріоритетних напрямів віднесено дослідження проблем функціонування служби безпеки підприємства в системі економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності.

Стосовно досліджень з проблем формування сучасного нормативно-правового забезпечення діяльності підрозділів безпеки підприємств можна відзначити деякі праці вітчизняних науковців-правознавців, зокрема, А. Берлача [9], Ю. Бондарчука [10], В. Крутова [11], В. Курила [12], В. Ліпкана [13], А. Марущака [14] та ін. Слід визначити, що більшість із них ототожнює нормативно-правове забезпечення безпеки підприємництва з діяльністю підрозділів безпеки (В. Крутов, А. Ліпкан). Деякі вчені розглядають діяльність підрозділу безпеки через призму адміністративного права (А. Берлач, Ю. Битяк, В. Сердюченко). Дослідження В. Курила та В. Марущака присвячені визначенню законодавчих основ окремим напрямом діяльності підрозділу безпеки, таким як охоронна діяльність і захист інформації.

Водночас системних наукових досліджень щодо формування сучасного нормативно-правового забезпечення діяльності підрозділу безпеки підприємства на основі визначення їх функцій, завдань, напрямів та специфіки діяльності ще не проводилось.

Доведемо авторське бачення щодо формування нормативно-правового забезпечення діяльності підрозділу безпеки підприємства. Визначимо шляхи формування нормативно-правового забезпечення діяльності підрозділу безпеки підприємства.

Підрозділ безпеки підприємства – це штатний структурний підрозділ, який підпорядковується безпосередньо керівнику або власнику і організовує у взаємодії з іншими структурними підрозділами, а також зовнішніми суб'єктами державної та недержавної системи безпеки вирішення завдань щодо попередження, зниження рівня і протидії небезпекам, загрозам та ризикам, створюючи умови для стійкого функціонування і розвитку підприємства [15, 32]. Підрозділ безпеки забезпечує діяльність підприємства.

У системі економічної безпеки підприємства в цьому підрозділі здійснюється діяльність з метою захисту економічних інтересів підприємства, його власників шляхом виявлення, діагностування, мінімізації, зниження та недопущення виявам загроз та небезпек для його функціонування.

З огляду на мету, що вирішує підрозділ безпеки у системі економічної безпеки підприємства, можна визначити його основні функції (див. рис. 1) та завдання.

Адміністративно-розпорядча функція реалізується шляхом підготовки рішень щодо встановлення і підтримання режимів безпеки, визначення повноважень, прав, обов'язків і відповідальності всіх суб'єктів системи забезпечення безпеки підприємства, а також здійснення представницьких функцій підприємства з питань забезпечення безпеки.

Господарсько-розпорядча функція здійснюється за допомогою участі підрозділу безпеки у визначенні ресурсів, необхідних для ефективної роботи системи безпеки підприємства, у підготовці та проведенні заходів щодо забезпечення схоронності та захисту

Рис. 1. Функції підрозділу безпеки

майна, засобів виробництва, сировини і готової продукції, будівель і споруд, транспортних засобів, фінансових ресурсів та інтелектуальної власності.

Обліково-контрольна функція реалізується проведенням постійного моніторингу процесів, які протікають у внутрішньому та зовнішньому середовищах підприємства з метою своєчасного виявлення реальних і потенційних загроз і небезпек фінансової стабільності та стійкості підприємства. Оцінюється рівень можливого їх негативного впливу на стан економічної безпеки підприємства, проводиться контроль за критичними ситуаціями, які виникають на підприємстві та навколо нього, а також здійснюється облік усіх факторів загроз та небезпек для діяльності підприємства.

Соціально-кадрова функція виконується підрозділом безпеки, активно взаємодіючи з іншими структурними підрозділами підприємства. Основними її завданнями є: виявлення рівня лояльності та надійності персоналу, негативних тенденцій, можливих причин та умов соціальної напруженості; сприяння у розстановці кадрів; попередження і локалізація конфліктів; створення нормальної атмосфери; проведення інструктажів персоналу об'єкта з питань забезпечення безпеки; формування у нього почуття відповідальності за дотримання встановлених режимів безпеки.

Організаційно-управлінська функція полягає у здійсненні управлінського впливу на утворення та ефективну підтримку організаційної структури управління процесом

забезпечення безпеки, в утворенні гнучких тимчасових структур із забезпечення безпеки (комітетів, комісій) за окремими напрямками роботи, в організуванні взаємодії та координації між окремими ланками управління для досягнення поставлених програмних цілей.

Планово-виробнича функція розробляється за допомогою концепції і стратегії безпеки, оперативних, тактичних, ситуативних планів з протидії небезпекам і загрозам для діяльності підприємства. Ця функція сприяє підготовці та проведенню заходів з реалізації планів з безпеки, контролю за станом режимів безпеки як на підприємстві загалом, так і в окремих його підрозділах, створенню необхідних умов для підтримки конкурентоспроможності продукції підприємства.

Організаційно-технічна функція здійснюється шляхом проведення заходів з матеріально-технічного і фінансового забезпечення діяльності суб'єктів системи забезпечення економічної безпеки, створення необхідних умов для впровадження і освоєння спеціальних засобів, технік і технологій з безпеки, впровадження інноваційних технічних рішень і технологій забезпечення безпеки.

Науково-методична функція реалізується накопиченням, аналізуванням і осмисленням передового досвіду та інновацій у галузі забезпечення безпеки. Наукові організації та окремі вчені проводять наукові дослідження, спрямовані на вдосконалення системи безпеки, розроблення та впровадження нових технологій, організаційних структур, форм і

методів роботи з протидії загрозам безпеки підприємству.

Інформаційно-аналітична функція спрямована на організування і проведення активної й цілеспрямованої роботи зі збирання, накопичення, оброблення й аналізу інформації про процеси, що відбуваються в зовнішньому і внутрішньому середовищах підприємства і можуть негативно впливати на його діяльність. За допомогою збирання, оцінювання і надання необхідної інформації здійснюється ефективне управління підприємством і його системою економічної безпеки.

Навчально-організаційна функція спрямована на організацію системи диференційованого навчання, підвищення кваліфікації та інструктажів співробітників штатного підрозділу безпеки, а також керівників підприємства, його структурних підрозділів і всього персоналу в галузі безпеки. Мета навчання — оперативно доводити до персоналу підприємства і його штатного структурного підрозділу безпеки інформацію в частині, що стосується їхньої діяльності, про всі чинники небезпек і загроз, а також знайомити з інноваційними технологіями, формами і методами, що використовуються у сфері забезпечення економічної безпеки підприємств.

Свої функції підрозділ безпеки виконує, активно взаємодіючи з іншими структурними підрозділами підприємства, що дає можливість залучати для вирішення завдань із забезпечення безпеки провідних фахівців, що є професіоналами в різних галузях економіки, у тому числі фінансистів, економістів, технологів, маркетологів, програмістів, юристів тощо.

Організаційна структура підрозділу безпеки є одним з основних елементів управління підрозділом і розглядається як сукупність управлінських ланок, розташованих у визначеній підпорядкованості, що забезпечує взаємозв'язок між керуваними та керованою системами. Організаційно підрозділ безпеки підприємства може функціонувати як: департамент, управління, служба, відділ, відділення, група [16, 297].

Номенклатуру посад, професійних назв робіт, пов'язаних із забезпеченням безпеки на підприємствах, установах, організаціях, відповідно до Національного класифікатора України ДК 003: 2010 “Класифікатор професій та галузевого випуску Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників “Безпека господарської діяльності підприємства, установи, організації” № 99, наведено у табл. 1–3 [17].

Таблиця 1

Номенклатура посад/професійних назв робіт, пов'язаних із забезпеченням безпеки підприємств, установ, організацій відповідно до Національного класифікатора професій ДК003:2010

№ пор.	Професійні назви робіт	Код КП
1	2	3
1	Менеджер (управитель) систем з інформаційної безпеки	1495
2	Професіонал з фінансово-економічної безпеки	2414.2
3	Професіонал з інтелектуальної власності	2419.2
4	Професіонал з організації інформаційної безпеки	2149.2
5	Аналітик з питань фінансово-економічної безпеки	2414.2
6	Радник	2429
7	Консультант	2429.2
8	Науковий співробітник (фінансово-економічна безпека підприємств, установ та організацій)	2414.1
9	Науковий співробітник – консультант (фінансово-економічна безпека підприємств, установ та організацій)	2414.1
10	Фахівець з фінансово-економічної безпеки	3411
11	Фахівець із туристичної безпеки	3414
12	Фахівець із організації інформаційної безпеки	3439
13	Фахівець з протипожежної безпеки	3439

Закінчення табл. 1

1	2	3
14	Фахівець із організації майнової та особистої безпеки	3450
15	Фахівець із організації захисту інформації з обмеженим доступом	3439
16	Інспектор воєнізованої охорони	3450
17	Оператор технічних засобів контролю на безпеку	4133
18	Черговий	4222
19	Черговий пульта (пульт централізованого спостереження)	4222
20	Комендант	5121
21	Охоронник	5169
22	Охоронець	5169
23	Кінолог	6129

Таблиця 2

**Професійні назви робіт, які увійшли до Зміни № 1 Національного класифікатора України
ДК 003: 2010, затверджено Наказом Мінекономрозвитку України від 16.08.2012 р. № 923**

№ пор.	Професійні назви робіт	Код КП
1	Керівник (директор, начальник) підрозділу (служби, управління, департаменту тощо) з безпеки (фінансово-економічної, інформаційної)	1229.7
2	Керівник підрозділу з охорони та безпеки (фізичної та майнової)	1229.7
3	Професіонал з охоронної діяльності та безпеки	2423.2
4	Професіонал з організації захисту інформації з обмеженим доступом	2149.2
5	Приватний детектив	2429
6	Помічник приватного детектива	3450

Таблиця 3

**Професійні назви робіт, які увійшли до Зміни № 3 Національного класифікатора України
ДК 003: 2010, затверджено Наказом Мінекономрозвитку України від 02.09.2015 р. № 1084**

№ пор.	Професійні назви робіт	Код КП
7	Професіонал з антикорупційної діяльності	2414.2
8	Уповноважений з антикорупційної діяльності	2414.2

Метою утворення підрозділу безпеки на підприємстві є організація діяльності спеціально підготовлених для цього фахівців з професійного забезпечення протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам та небезпекам підприємству.

Беручи до уваги мету і функції підрозділу, можна визначити його основні завдання:

- управління власними структурними підрозділами, взаємодія з підрозділами безпеки інших суб'єктів господарювання з метою забезпечення функціонування і стійкого розвитку підприємства;
- проведення моніторингу загроз і небезпек, виявлення факторів та джерел, здійс-

снення превентивного впливу на них відповідно до діючого законодавства України;

- вироблення та впровадження механізму мінімізації загроз і небезпек;
- здійснення комплексу заходів, що забезпечують безпеку підприємства, його власників: інформаційно-аналітичне, нормативно-правове, матеріально-технічне, психологічне, ідеологічне, організаційне тощо;
- інформування уповноважених державних органів і громадськості про порушення прав підприємства;
- надання допомоги у підборі та вивченні осіб, які приймаються на роботу;

- вивчення ділової надійності й фінансової самостійності партнерів підприємства з господарських відносин;

- організація, проведення навчально-практичної і консультаційної діяльності персоналу підприємства в галузі безпеки;

- захист законних прав та інтересів, у тому числі матеріальних, персоналу підприємства;

- збирання, аналіз, оцінювання і прогнозування даних, що характеризують стан обстановки зсередини і ззовні об'єкта безпеки (підприємства);

- профілактика виявів нелояльності, промислового шпигунства і злочинності з боку співробітників підприємства;

- протидія несанкціонованому проникненню на підприємство, у тому числі з використанням технічних засобів;

- виявлення, попередження і припинення можливої протиправної діяльності співробітників підприємства на шкоду його безпеці;

- захист засновників та співробітників підприємства від насильницьких та майнових посягань під час виконання службових обов'язків;

- збереження матеріальних цінностей і вимоностей які містять комерційну таємницю або інформацію, що має обмежений доступ;

- пошук необхідної інформації для вироблення стратегічних і тактичних рішень, пов'язаних з управлінням діяльністю підприємства;

- фізична і технічна охорона будівель, споруд, території і транспортних засобів, які належать підприємству або його власникам;

- протидія недобросовісній конкуренції;

- забезпечення дотримання комерційної таємниці персоналом об'єкта, вжиття заходів, згідно з чинним законодавством, з факту розголошення комерційної таємниці;

- збирання інформації про факти неправомірного використання товарних знаків підприємства;

- збирання інформації для проведення ділових переговорів;

- захист життя і здоров'я персоналу за їхньою згодою від протиправних посягань поза робочим часом, якщо загроза життю та здоров'ю пов'язана з професійною діяльністю;

- забезпечення безпеки в місцях проведення об'єктом представницьких, конфіденційних та інших заходів;

- підтримання взаємодії з правоохоронними і контролюючими органами, створення сприятливих умов для виконання покладених на них законом обов'язків;

- здійснення профілактичних заходів з протидії виявам екстремізму та тероризму на підприємстві.

Діяльність підрозділу безпеки на підприємстві, відповідно до визначених функцій та пріоритетних завдань, складатиметься з таких напрямів:

- забезпечення охорони (фізичний захист активів підприємства) — охоронної діяльності (охорона майна, фізична охорона, контрольно-пропускний та внутрішньооб'єктовий режими, режими допуску тощо);

- захист економічних інтересів — діяльності із захисту (захист комерційної таємниці, інтелектуальної власності, інформаційних та комунікаційних ресурсів, розшук втраченого майна, протидія недобросовісній конкуренції тощо), основу якого становить детективно-розшукова діяльність;

- інформаційно-аналітична та пошукова діяльність (збирання й аналіз інформації для забезпечення економічної безпеки);

- профілактична діяльність (профілактика правопорушень на підприємстві, встановлення та підтримка режимів безпеки, впровадження регламентів безпеки, виявлення працівників, які належать до груп ризику, контроль за виконанням вимог безпеки та проведення службових розслідувань стосовно осіб — порушників тощо), в основі якої — правозастосовна та слідча діяльність.

Проаналізувавши функції, завдання і напрями діяльності підрозділів безпеки підприємства, зрозуміло, що вона має специфічний, обмежувальний для інших характер. Їй властиві ознаки правоохоронної діяльності та частково оперативно-розшукової. Водночас працівники підрозділів безпеки підприємств не є суб'єктами правоохоронної та оперативно-розшукової діяльності, але при цьому використовують спеціальні методи для забезпечення безпеки (опитування, обстеження

території, затримання та утримання правопорушників до приїзду поліції).

На думку сучасних учених-правознавців, нормативно-правове забезпечення діяльності служби безпеки підприємства є складовою частиною нормативно-правового забезпечення безпеки підприємництва та підприємств [18, 128]. У загальному вигляді вона може бути представлена як ієрархічна нормативно-правова структура, в основі якої є конституція, закони та підзаконні акти, а також нормативні документи підприємства (рис. 2).

Водночас слід зазначити, що такий підхід більше відповідає вимогам до формування системи нормативно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності та підприємств в Україні, що розглядається як сукупність законів і підзаконних нормативних актів, які створюють нормативно-правове поле для функціонування системи безпеки підприємницької діяльності і виконання нею свого призначення.

Аналізуючи чинне законодавство у сфері безпеки підприємницької діяльності, здебіль-

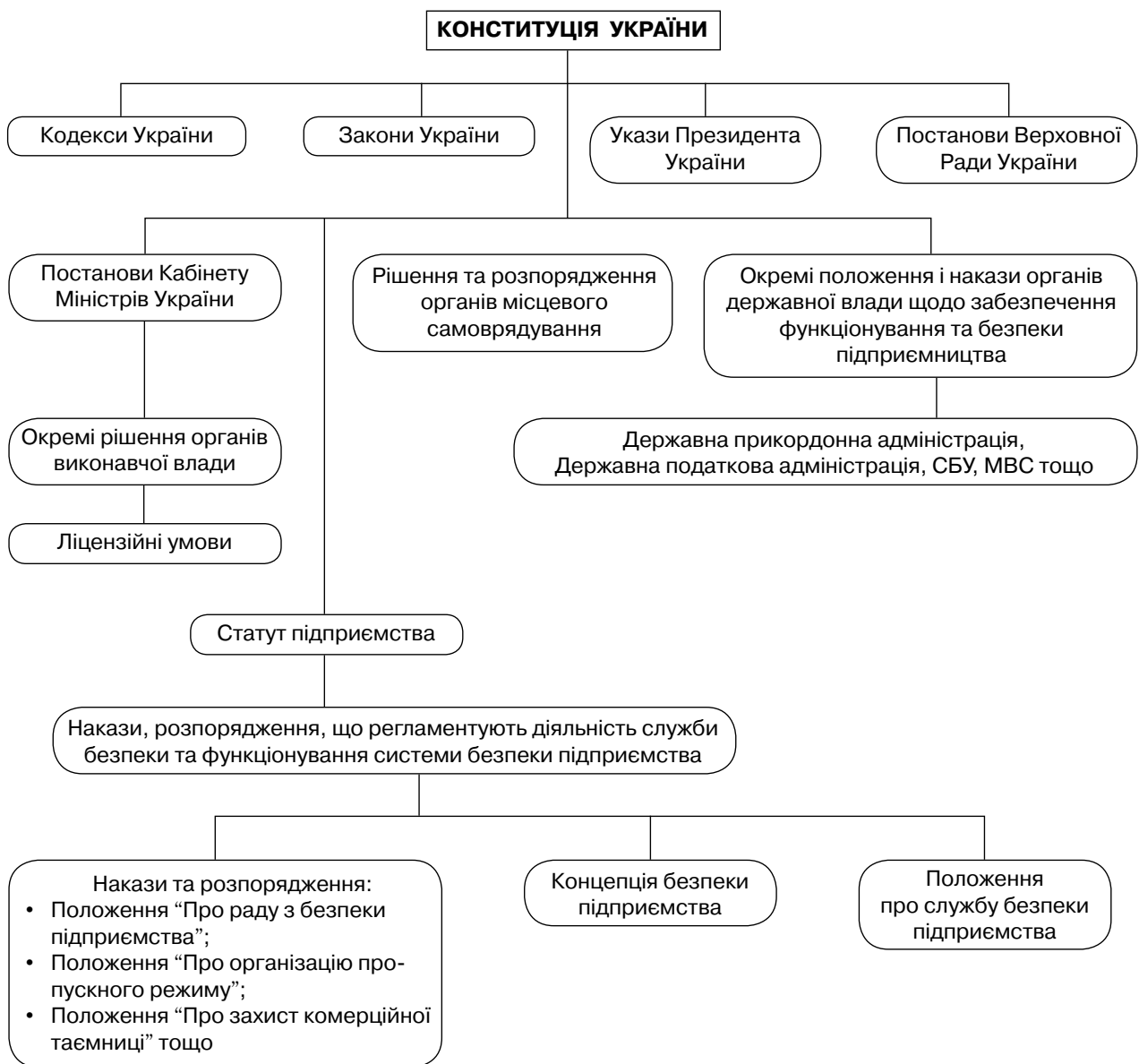

Рис. 2. Ієрархічна структура нормативно-правового забезпечення безпеки підприємництва як підґрунтя для діяльності підрозділу безпеки підприємства

шого регламентуються умови надання послуг у сфері безпеки, забезпечення прав щодо контролю за законністю здійснення перевірок, запобігання недобросовісної конкуренції тощо. Нині не формуються законодавчі умови для діяльності підрозділів безпеки підприємств, які не надають послуги, а безпосередньо здійснюються заходи з безпеки.

Діюче законодавство тільки утворює підґрунтя для організації діяльності підрозділів безпеки підприємств. Так, відповідно до ч. 4 ст. 55 Конституції України визначено, що “кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань” [19].

У Цивільному кодексі України у ст. 505 визначено поняття комерційної таємниці [20]:

1. “Комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв’язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

2. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці”.

Статтею 506 Цивільного кодексу України “Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю” у п. 3 визначено право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці.

У ст. 36 Господарського кодексу України у п. 5–6 зазначено, що неправомірним використанням комерційної таємниці є впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення підприємницької діяльності без дозволу уповноваженої на те особи неправомірно здобутих відомостей, що становлять відповідно до закону комерційну

таємницю. За неправомірне збирання, розголошення або використання відомостей, що є комерційною таємницею, винні особи несуть відповідальність, встановлену законом” [21].

Статтею 506 Цивільного кодексу України “Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю” у п. 3 визначено право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці.

У Господарському кодексі України у ст. 37 передбачено різноманітні види відповідальності за недобросовісну конкуренцію, тобто “вчинення дій, визначених як недобросовісна конкуренція, тягне за собою відповідальність суб’єкта господарювання згідно з цим Кодексом або адміністративну, цивільну чи кримінальну відповідальність винних осіб у випадках, передбачених законом”.

У п. 1. ст. 162 Господарського кодексу України визначено, що “суб’єкт господарювання, що є володільцем технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами, за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв’язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а володільць інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності”.

Водночас у чинному законодавстві України є низка неузгодженостей, які не враховують специфічну діяльність підрозділів безпеки підприємства. Так, у Законі України “Про охоронну діяльність” у ст. 1 зазначено, що “охоронна діяльність — це надання послуг з охорони власності та громадян; суб’єкт охоронної діяльності — суб’єкт господарювання будь-якої форми власності, створений та зареєстрований на території України, що здійснює охоронну діяльність на підставі отриманої у встановленому порядку ліцензії” [22].

Тобто у Законі визначаються умови здійснення охоронної діяльності, права, обов’язки, механізми взаємодії з правоохоронними органами, вимоги до підготовки охоронників та охоронців, порядок застосу-

вання зброї та спеціальних засобів, але тільки для суб'єктів господарювання, які надають послуги з охорони громадян та власності на підставі отриманої ліцензії. Підрозділ безпеки здійснює ту саму охоронну діяльність, але цей Закон на нього не поширюється, що потребує вдосконалення чинного законодавства стосовно виконання завдань з охорони майна та фізичних осіб — власників підприємства, коли це здійснюється штатним підрозділом безпеки.

У законопроекті “Про приватну детективну діяльність” теж не враховано здійснення детективно-розшукової діяльності фахівцями підрозділів безпеки. У цьому законопроекті йдеться про діяльність приватних детективів, які працюватимуть за договорами.

Відсутність Закону “Про комерційну таємницю в Україні” унеможлиблює законодавчо закріпити права підрозділу безпеки підприємства щодо здійснення відповідних заходів з урахуванням специфічності їхньої діяльності [23, 145].

Таким чином, у жодному законодавчому та підзаконному акті України немає посилання на підрозділи безпеки суб'єктів підприємницької діяльності [24, 66], що свідчить про неврегульованість нормативно-правового забезпечення цієї діяльності.

Водночас правова неврегульованість, відсутність чітко визначеного нормативно-правового забезпечення діяльності підрозділу безпеки, яка передбачає застосування спеціальних засобів оборони, обмежує права працівників підприємства та інших громадян під час перебування на підприємстві. Здійснення пошукових та розшукових (детективна діяльність) заходів може призвести до порушення чинного законодавства і стати загрозою для його власників та існуванню підприємства.

Отже, підрозділ безпеки є штатним підрозділом підприємства, основними завданнями якого є забезпечення та сприяння через здійснення заходів з безпеки стійкого функціонування та розвитку підприємства.

Організаційно-штатне забезпечення підрозділу безпеки розробляється відповідно до мети, яку має вирішувати підрозділ безпеки, функцій та завдань. Штатне забезпечення

підрозділу безпеки розробляється відповідно до визначених Національним класифікатором професій України ДК 003:2010 посад та наявних кваліфікаційних характеристик до них.

На підставі проведених досліджень можна визначити основні шляхи вдосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності підрозділів безпеки суб'єктів господарської діяльності з урахуванням специфіки їхньої діяльності, функцій, завдань та міжнародного досвіду:

1. Внесенням відповідних змін до чинного законодавства, зокрема у закони України “Про охоронну діяльність”, “Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності”, “Про захист від недобросовісної конкуренції”, “Про інформацію” тощо.

2. Внесенням змін до законопроектів, які подані на розгляд Верховної Ради України, зокрема законопроекту “Про приватну детективну діяльність в Україні”.

3. Ініціювавши прийняття нових законів, зокрема законів України “Про комерційну таємницю в Україні”, “Про недержавну систему безпеки України” тощо.

4. З урахуванням мети, цілей, функцій, завдань та специфічності характеру діяльності підрозділів безпеки суб'єктів господарювання виникає нагальна потреба у розробці та прийнятті Верховною Радою України закону прямої дії “Про підрозділи безпеки суб'єктів господарської діяльності та інших юридичних осіб”.

5. З метою організаційного та нормативно-правового регулювання діяльності підрозділів безпеки підприємств, установ, організацій в сучасних умовах вважаємо за доцільне ініціювати підготовку та прийняття Кабінетом Міністрів України відповідної постанови, ініціатором якої може бути МВС України, Державна регуляторна служба України, Український союз промисловців та підприємців, Міністерство юстиції України.

6. З огляду на міжнародний досвід діяльності та нормативно-правового забезпечення підрозділів безпеки підприємств розвинутих європейських країн та США, було б доцільно

ініціювати розробку та впровадження вітчизняних стандартів, таких як “Кадрова безпека підприємства, установи, організації”, “Інформаційна безпека підприємства”, “Управління безпекою на підприємстві” та їх нормативно-го закріплення.

Література

1. Пригунов П. Я. Концептуальні підходи до організації підрозділів безпеки в системі забезпечення економічної безпеки корпоративних підприємств. / П. Я. Пригунов, Т. В. Момот, А. І. Новак // Комунальне господарство міст: наук.-техн. зб. — Х.: ХНАМГ, 2012. — Вип. 106. — С. 249–261. — (Серія: Економічні науки).
2. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства: монографія / Л. В. Гнилицька. — К.: КНЕУ, 2012. — 305 с.
3. Кириченко О. А. Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи: монографія / О. А. Кириченко, І. А. Белоусова, В. С. Сідак та ін. — К.: Дорадо-друк, 2010. — 437 с.
4. Козаченко А. В. Економічна безпека підприємства: сутність і механізм забезпечення: монографія / А. В. Козаченко, В. П. Пономорев, А. Н. Ляшенко. — К.: Лібра, 2003. — 280 с.
5. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. — Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2011. — 400 с.
6. Момот Т. О. Економічна безпека корпоративних підприємств будівельної галузі / Т. О. Момот, І. О. Філатова, О. В. Тофанюк // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. — 2011. — № 2(14). — С. 14–26.
7. Франчук В. І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки: монографія / В. І. Франчук. / Львівський державний університет внутрішніх справ. — Л.: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2010. — 440 с.
8. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: монографія / С. М. Шкарлет. — К.: Вид-во НАУ, 2007. — 436 с.
9. Берлач А. І. Безпека бізнесу: навч. посіб. / А. І. Берлач. — К.: Університет “Україна”, 2007. — 280 с.
10. Бондарчук Ю. В. Безпека бізнесу: організаційно-правові основи: наук.-практ. посіб. / Ю. В. Бондарчук, А. І. Марущак. — К.: Вид. дім “Скіф”, КНТ, 2008. — 372 с.
11. Крутов В. В. Становлення і розвиток недержавних суб'єктів сектору безпеки України (система безпеки підприємництва) / В. В. Крутов, В. Г. Пилипчук // Наук. доповідь. — К.: НІСД, 2011. — 85 с.
12. Курило В. І. Правові засади охоронної діяльності: навч. посіб. / В. І. Курило. — К.: Кондор, 2005. — 182 с.
13. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки / В. А. Ліпкан. — К.: КНТ, 2009. — 631 с.
14. Марущак А. І. Інформація як об'єкт цивільних прав / А. І. Марущак // Бюлетень Мін'юсту України. — 2005. — № 3 (41). — С. 44–50.
15. Захаров О. И. Теоретико-методологические и прикладные основы обеспечения экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности: монография / О. И. Захаров, П. Я. Пригунов, Л. В. Гнилицкая. — К.: ТОВ “Дорадо-Друк”, 2011. — 290 с.
16. Пригунов П. Я. Сучасні підходи до визначення змісту діяльності фахівців підрозділу безпеки по забезпеченню економічної безпеки підприємства / П. Я. Пригунов // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. — Л.: ЛьвДУВС, 2013. — Вип. 2. — С. 294–303. — (Серія: Економічна).
17. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників “Безпека господарської діяльності підприємства, установи, організації” / укл.: С. В. Мельник, Л. В. Гнилицька, П. Я. Пригунов та ін. — Луганськ: ДУ НДІ СТВ, 2001. — 57 с.
18. Карпова К. В. Характеристика та класифікація спеціальних методів, які використовуються фахівцями з безпеки при забезпеченні економічної безпеки підприємств / К. В. Карпова, П. Я. Пригунов, Л. В. Гнилицька // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. — К., 2012. — Вип. 11 (138). — С. 127–133.
19. Конституція України // ВВР України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
20. Цивільний кодекс України // ВВР України. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356.
21. Господарський кодекс України // ВВР України. — 2003. — № 18, 19–20, 21–22. — Ст. 144.
22. Закон України “Про охоронну діяльність” // ВВР України. — 2013. — № 2. — Ст. 8.
23. Соснин А. С. Менеджмент безопасности предприятия: учеб. пособие / А. С. Соснин, П. Я. Пригунов. — К.: Изд-во Европ. ун-та, 2004. — 405 с.
24. Карпова К. В. Емпіричний аналіз досліджень особливостей організації системи економічної безпеки у ВНЗ приватної форми власності / К. В. Карпова, П. Я. Пригунов // 36. наук. пр. Черкаського держ. техн. ун-ту. — Черкаси: ЧДТУ, 2013. — Вип. 33. — Ч. І. — С. 58–68. — (Серія: Економічні науки).

Діяльність підрозділу безпеки здійснюється на підставі затвердженого положення про підрозділ безпеки та посадових інструкцій його персоналу. Правову основу діяльності підрозділу безпеки утворює діюче нормативно-правове забезпечення, яке регламентує забезпечення безпеки підприємницької діяльності та безпеку підприємств, не враховуючи специфічність цієї діяльності.

Activities security division on the basis of the approved provisions on the division of safety and job descriptions of its staff. The legal basis for the activities of the security unit forms existing legal provision regulating the safety and security of business enterprises, not taking into account the specificity of this activity.

Деятельность подразделения безопасности осуществляется на основании утвержденного положения о подразделении безопасности и должностных инструкций его персонала. Правовую основу деятельности подразделения безопасности образует действующее нормативно-правовое обеспечение, регламентирующее обеспечение безопасности предпринимательской деятельности и безопасность предприятий, не учитывая специфику этой деятельности.

Надійшла 24 грудня 2015 р.